

Kemin kaupunki

OTE

Sosiaali- ja terveyslautakunta

§ 35

02.03.2017

Kaupunginhallitus

§ 77

13.03.2017

Kaupunginvaltuusto

§ 34

20.03.2017

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslainsäädännöksi

43/00.04.00/2017

Sosiaali- ja terveyslautakunta 02.03.2017 § 35

Valmistelu: Vs. sosiaali- ja terveystoimen johtaja Outi Kääriäinen

Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö pyytävät Manner-Suomen kunnilta ja kuntayhtymiltä lausunnot luonnoksesta koskien sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaita koskevaa valinnanvapauslainsäädäntöä. Lausuntopyynnön kohteena olevalla hallituksen esityksellä on tarkoitus edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palvelun tuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen. Lakia sovelletaan maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman sekä hallituksen 20.10.2015, 7.11.2015 ja 5.4.2016 tekemien linjausten mukaan Suomessa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. Osana uudistusta valmistellaan lainsäädäntö asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lausuntopyynnön kohteena olevalla hallituksen esityksellä on tarkoitus edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palvelun tuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen. Lakia sovelletaan maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Jatkovalmistelussa lakiluonnosta täydennetään ja tarkennetaan maakunnan ohjaus- ja seurantajärjestelmää koskevien sekä tuottajien oikeuksien ja velvoitteiden täsmentämiseksi erityisesti asiakas- ja maksusetelijärjestelmässä. Säännöksiä tarkentamisella pyritään siihen, että maakunnalla on riittävät keinot turvata sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhdenvertaisella tavalla ja laissa ja muussa valtakunnallisessa ohjauksessa huolehditaan maakuntien toimivan valtakunnallisesti riittävän yhtenäisellä tavalla. Lisäksi tarkentamisella turvataan asiakkaan oikeusturva sekä selkeytetään palvelutuottajien asemaa. Tarkennukset valmistellaan lausuntokierroksen aikana lausuntopalautteen pohjalta, lausuntopyynnössä on tätä palvelevia kysymyksiä.

Valinnanvapauslainsäädäntöä on valmisteltu maakunta- ja sote-uudistukseen liittyen. Sote- ja maakuntauudistuksessa lisäksi lakiin sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta laaditaan säännöksiä palvelun tuottamista koskevista olennaisista vaatimuksista. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuottajia koskeva laki-

Kemin kaupunki		OTE
Sosiaali- ja terveyslautakunta	§ 35	02.03.2017
Kaupunginhallitus	§ 77	13.03.2017
Kaupunginvaltuusto	§ 34	20.03.2017

esitys annetaan uudelleen lausunnonle. Näitä säädösehdotuksia koskevat lausuntopyynnöt annetaan helmikuussa 2017. Valinnanvapauslainsäädäntöön liittyen potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin esitetään lisättäväksi uudet säännökset tuetusta päätöksenteosta. osana sosiaali -ja terveydenhuollon uudistusta yksinkertaistetaan myös rahoitusjärjestelmää. Monikanavarahoituksen yksinkertaistamisesta laaditaan hallituksen esitys vuoden 2017 aikana.

Lausuntopyyntöön vastataan sähköisellä kyselyllä, jossa on kohdennettuja kysymyksiä luonnoksesta hallituksen esitykseksi Internet-osoitteessa:

<http://alueuudistus.fi/lausuntopyynto-31-1-2017>

Oheismateriaalina lausuntoluonnos.

Ehdotus vs. STJ Kääriäinen:

Sosiaali- ja terveyslautakunta päättää antaa kaupunginhallitukselle/ -valtuustolle liitteenä olevan lausuntoluonnoksen hallituksen linjauksista maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi.

Päätös STLTk 2.3.2017:

Hyväksyi päätösehdotuksen.

Kaupunginhallitus 13.03.2017 § 77

Ehdotus KJ Nissinen:

Kaupunginhallitus päättää osaltaan hyväksyä lausunnon sosiaali- ja terveyslautakunnan ehdotuksen mukaisena (oheismateriaali) ja esittää sen **valtuuston** hyväksyttäväksi.

Päätös KH 13.3.2017:

Vs. sosiaali- ja terveystoimenjohtaja Outi Kääriäinen esitteli asiaa.

Kaupunginhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.

Kaupunginvaltuusto 20.03.2017 § 34

Ehdotus KH:

Kemin kaupunki		OTE
Sosiaali- ja terveyslautakunta	§ 35	02.03.2017
Kaupunginhallitus	§ 77	13.03.2017
Kaupunginvaltuusto	§ 34	20.03.2017

Kaupunginvaltuusto päättää hyväksyä lausunnon sosiaali- ja terveyslautakunnan ehdotuksen mukaisena liite.

Päätös KV 20.3.2017:

Kaupunginvaltuusto hyväksyi päätösehdotuksen.

Kaupunginhallitus 27.3.2017 § 123

Ehdotus KEHJOHT Mikkola:

Valtuuston päätös saatetaan sosiaali- ja terveystoimenjohtaja Outi Kääriäisen tietoon lausunnon antamista varten.

Päätös KH 27.3.2017:

Kaupunginhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Mahdolliset kysymyksiin annetut perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyssä on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommenteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenveto-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvetosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn. Tämän jälkeen kysely pitää vielä lähettää.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvetosivun lopussa olevaa Valmis-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Tämä on kyselyn tekstitiedostoversio, jota voi käyttää lausuntopyyntön käsittelyn helpottamiseksi. Toimielimen käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi menettelyä, jossa lausuntoa työstetään tekstitiedostomuotoisena ja käsittelyn lopuksi tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Sähköisen kyselyn Internet-osoite:

<https://www.webpolsurveys.com/S/392351745CE21196.par>

Lisätietoja lausuntopyyntöstä antavat:

Projektijohtaja, alivaltiosihteeri Tuomas Pöysti, p.0295163012, s-posti tuomas.poysti@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohdaja, Outi Antila, p. 02951 63164, s-posti outi.antila@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohdaja Kirsi Varhila, p. 02951 63338, s-posti kirsi.varhila@stm.fi
Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, p. 0295163092, s- posti pirjo.kainulainen@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

Osastosihteeri Jenni Rantalainen, p. 02951 63003, s-posti jenni.rantalainen@stm.fi
Projektisihteeri Jaana Aho, p. 02951 63395, s-posti jaana.aho@stm.fi

TAUSTATIEDOT

Vastaajatahon virallinen nimi: Kemin kaupunki, sosiaali- ja terveystalvelukeskus

Vastauksen lähettäneen henkilön nimi: Hallintosihteeri Irma Kakko

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot: vs. sosiaali- ja terveystoimen johtaja
Outi Kääriäinen

Lausuntopyyntöä käsittelevä päivämäärä toimielimessä:

- Kemin kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta 2.3.2017
- Kemin kaupunginhallitus 13.3.2017
- Kemin kaupunginvaltuusto 20.3.2017
- Kemin kaupunginhallitus 27.3.2017

Toimielimen nimi: Kemin sosiaali- ja terveystoimen palvelukeskus

Onko vastaaja*

kunta X

sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue
maakunnan liitto
muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoiminta-alue
valtion viranomaisen
järjestö
yksityinen palveluntuottaja
joku muu

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Maakunnat ovat eriarvoisessa asemassa ja alueellisia eroja tarjonnassa tulee olemaan. Valinnanvapaus voi myös heikentää hyvinvointia ja tasa-arvoa sekä kärjistää hyvinvointi- ja terveyseroja koska asiakkaalle suodaan täysi oikeus tehdä myös haitallisia valintoja mm lääkkeiden väärinkäyttäjät tai ongelmaperheiden valinnat. Lakiesityksessä ei ole esitetty riittävästi vaikuttavuutta. Riskinä on se, että esitys vaarantaa tavoitellun palveluintegraation ja sitä kautta erottaa kansalaisia hyvinvoinnin osalta.

Ehdotettu tapa toteuttaa perustason ja eräiden erityistason palveluiden valinnanvapaus yhtiöittämisvelvollisuuden ja markkinamekanismien kautta on ristiriidassa sote- ja maakuntauudistukselle alun perin asetettujen tavoitteiden kanssa, jotka koskevat yhdenvertaisuutta, palveluiden integraatiota ja kustannusten hillintää.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Asiakkaan vaikutusmahdollisuudet omiin palveluihinsa toteutuvat erityisesti alueilla, joilla on valinnan mahdollisuuksia. Asiakkaan kyky ja taito tehdä valintoja voivat olla rajalliset, mikä on huomioitava lakia kirjoitettaessa. Asiakas voi valita palvelun tuottajan, muttei voi vaikuttaa itse palveluun ja sen sisältöön, muuta kuin valitsemalla pikaisesti uuden palvelun tuottajan jos on tyytymätön. Tulos voi olla toimintakyvyn kannalta haitallinen ja kallis. Integraatio ei tule toimimaan maakunnan eri toimijoiden välisellä ohjauksella.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Sillä edellytyksellä, että tarjonta on alueilla samankaltainen ja yhtä paljon erilaisia vaihtoehtoja käsittävä. Jotta jokaisella on varallisuudesta riippumatta mahdollisuus valita hoitopaikka myös muualta, edellyttää tämä matkakustannusten korvaamista varallisuudesta riippumatta, mikä lisääsi menoja entisestään. Malli asettaa taloudellisesti kansalaiset epätasa-arvoiseen asemaan. Järjestelmä on erittäin monimutkainen, ja omaan tilanteeseen sopivaan palveluun hakeutuminen edellyttää asiakkaan kykyä arvioida omaa tilannetta, palveluntarvetta, verrata sitä tarjolla oleviin palveluvaihtoehtoihin ja hakeutua palveluun.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Tavoitteena hyvä, mutta vaikea toteuttaa. Sosiaalityön rooli jää esityksessä vähäiseksi. Palveluketjun toimivuudesta ei ole takeita. Jos asiakas joutuu laitoshoitoon yli kuukaudeksi, laitoshoidon tuottavan on vastattava asiakkaan tarvitsemista palveluista. Riittääkö hoidon tuottajalla osaaminen ja resurssit. Vaatii paljon käsittelijöitä maakunnassa ja luukuttaa asiakasta palveluita hakiessaan. Lisää vaatimuksia tietojärjestelmien yhteensovittamiseen, erityisesti niissä tilanteissa kun potilas on ohjattava maakunnan ulkopuolelle hoitoa saamaan.

Palvelujen yhteen sovittaminen eli integraatio on huomattavan haasteellista, jos valinnanvapaus toteutetaan esitetyllä tavalla. Palveluketjujen toteutumisen seuranta- ja valvontamahdollisuudet ovat rajalliset mm. pitkistä ketjutuksista ja asiakkaiden useista päällekkäisistä ja samanaikaisista palvelutarpeista johtuen. Maksusetelijärjestelmä vaikeuttaa muutenkin vaikeasti hallittavaa kokonaisuutta. Sopimusten ja tuottajien valvonta edellyttää runsaasti asiantuntijaresursseja.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Osaoptimoinnin vaara on olemassa. Palkkaharmonisoinnin vaikutuksia ei ole huomioitu, myös osajien saaminen palveluihin. Kun potilas ei ole tyytyväinen ammattilaisen tekemään hoidon tarpeen arvioon, hän voi kalenterivuositain vaihtaa palveluntuottajaa. Vaihtelu ei kaikissa tilanteissa varmista vaikuttavaa hoitoa ja kustannuksia voi syntyä lisää. Palvelun tuottajalla on mahdollisuus lisätä kustannuksia koska hoidon tarpeen vähentyessä palvelua tuottavalla yrityksellä ei välttämättä ole intressiä raportoida asiasta asiakkaan lähettäneelle sosiaali- ja terveyskeskukselle, vaan hyötyä "helposta" asiakkaasta niin kauan kuin mahdollista. Yksityiset yritykset eivät takaa julkisen kumppanina säästöjä ja mitä suurempi säästötavoite, sitä kalliimpi sopimus, eli säästöjä ei synny ainakaan lyhyellä aikavälillä. Sopimusten ja laskutuksen osalle lankeaa haasteita. Lisäksi henkilökohtainen budjetti / asiakasseteli tuo lisää taloudellista epävakautta jos asiakas vaatii palveluntuottajalta enemmän palvelua ja tällä on intressi toimia näin. Kustannusten nousun riskejä aiheuttavat lisäksi ainakin järjestäjien sekä tuottajien ICT-investointikustannukset, maakunnan, maakunnan liikelaitoksen ja tuottajien hallinnolliset tehtävät sekä valinnanvapausmalliin kuuluvat uudet elementit henkilökohtainen budjetti ja maksuseteli sekä suun terveydenhuollon suoran valinnan palvelut.

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin

- d. ei X
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Laissa olevat säännökset palvelujen järjestämistavoista kaventavat merkittävästi maakunnan mahdollisuuksia käyttää itsehallinnollista päätösvaltaa eivätkä anna järjestäjälle tarvittavaa liikkumavaraa palvelujen toteuttamiseen. Lakiluonnokseen sisältyvät 14 asetuksenantovaltuutta mahdollistavat maakunnan itsehallinnon kaventamisen entisestään. Lakiluonnoksessa esitetty malli kaipaa kuitenkin yksinkertaistamista ja selkeytystä. Valinnanvapaus tulisi saattaa käytäntöön asteittain ja kokeilujen kautta. Nykyisestä palvelusetelijärjestelmästä luopuminen ei ole perusteltua. Sen käytön laajentamisella ja käynnissä olevia kokeilujen tuloksia hyödyntäen voitaisiin valinnanvapautta lisätä hallitummin. Maakunnilla tulisi olla lakiluonnoksessa esitettävää laajemmat mahdollisuudet päättää keinoista, joita ne käyttävät esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Valinnanvapausuudistus luo mahdollisuuksia uudistaa toimintatapoja ja ottaa käyttöön uusia palveluinnovaatioita. Tavoitteen saavuttaminen riippuu siitä, millainen tuottajille maksettava korvausmalli on ja millä tavalla se kannustaa innovaatioihin. Tarpeetonta ja yksityiskohtaista sääntelyä purkamalla voitaisiin edistää palveluinnovaatioita myös ilman valinnanvapauslainsäädännön mukanaan tuomaa ennakoimattomuutta.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista.

8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiötettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Lakiluonnos ei tarjoa riittävästi takeita (selkeitä määritelmiä) siihen, että palveluketjuista saataisiin saumattomat kokonaisuudet. Vaatii tarkempaa erittelyä ja konkretisointia. Alihankinnan käyttöön liittyviä kohtia tulisi selkiyttää.

Laajennettuun perustasoon esitetään kuuluviksi asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 § 1 momentin mukaiset palvelut. Sosiaalipalveluja tarvitsevan asiakkaan kohdalla on kuitenkin vaikea arvioida, milloin sote-keskukseen hakeutuva asiakas on lyhytaikaisen ja tilapäisen avun tarpeessa ja milloin palvelun tarve on pitkäaikaista.

Sote-keskuksille annettaisiin oikeus tehdä näiden palvelujen osalta hallintopäätökset. Epäselvää on, olisiko sote-keskuksen annettava lyhytaikaisia palveluja asiakkaalle myös maakunnan liikelaitoksen tekemän palveluntarpeen arvioinnin perusteella. Palvelujen erottaminen ko. tavalla lyhytaikaisiin ja tilapäisiin ja toisaalta pidempiaikaisiin on epätarkoituksenmukaista ja voi johtaa päällekkäisiin palvelurakenteisiin ja hidastaa oikeanlaista avun saamista.

Säännös jättää maakunnalle mahdollisuuden määritellä suoran valinnan palvelujen sisältöä tarkemmin omissa sopimuksissaan palveluntuottajien kanssa, ellei pykälään liittyvää asetuksenantovaltuutta käytetä. Alueellisiin markkina- ja muihin olosuhteisiin liittyvä maakuntien itsehallinnon mahdollistaminen suoran valinnan piiriin kuuluvien palvelujen määrittelyssä on tarkoituksenmukaista. Jos asiasta säädetään asetuksella, maakunnan rooli suoran valinnan palvelujen osalta kaventuu lähes pelkästään rahoittajan rooliksi.

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Maakunnan valvonta ja seuranta on varmistettava koska toimijoita on paljon ja asiakas kulkee siellä kohtalaisen vapaasti. Saako asiakas tarvitsemansa palvelut. Sote-keskuksella ei välttämättä ole halua osoittaa asiakkaalle maksuseteleitä kustannusten välttämiseksi. Vaikuttavuuden sekä terveyshyödyn seuranta on haasteellista myös maakunnalla jos asiakkuuden sykli on yhden vuoden mittainen ja rekisteröityneiden palveluntuottajien laatu voi vaihdella

Maksusetelijärjestelmässä maakunta ei voi kantaa järjestämisvastuutaan: maakunnalla ei ole suoria ohjaus- eikä vaikutusmahdollisuuksia maksusetelipalvelun tuottajaan. Maakunta voi lakiesityksen 31 §:n mukaan asettaa palvelun laatuun, saatavuuteen ja palvelujen yhteen sovittamiseen liittyviä ehtoja suoran valinnan palvelun tuottajille, mutta ei maksusetelipalvelun tuottajille.

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista

säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Sote-keskusten palveluvalikoima on alkuvaiheessa pelkistetty. Asiakkaalla on mahdollisuus valita palvelun tuottaja suoran valinnan palvelukokonaisuuksiin kuuluvissa sellaisissa yksittäisissä toimenpiteissä ja palveluissa, jotka ovat palvelukokonaisuuden itsenäisiä osakokonaisuuksia. Esityksessä on epäselvästi ilmaistu se, millä tavoin palvelu järjestetään jos asiakas kieltäytyy palvelusetelistä. Suoran valinnan palveluntuottajalla on velvollisuudet määriteltynä, mutta mitä oikeuksia sote-keskuksella on esim palveluseteliyrittäjän laadun seuraamiseen ja hoidon tarpeen seuraamiseen. Tämä ei ilmene lakiesityksestä. Miten sote-keskus voi hallita sosiaalihoitolain 14 pykälän mukaisia palveluja vai onko lainsäätäjällä ajatuksena että näihin muodostuu yksityisiä palveluntuottajia ja sosiaalikeskuksia, joista palveluja setelillä hankitaan.

Sote-keskuksella ei kuitenkaan ole juuri mahdollisuutta puuttua asiaan, jos se esimerkiksi havaitsee maksusetelipalvelun laadussa ongelmia. Kokonaisvastuun hajautuminen liikelaitoksen, maakunnan, suoran valinnan palvelun ja maksusetelipalvelun tuottajan välillä voi aiheuttaa viivästyksiä ja heikentää palvelujen integraatiota.

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Sama perustelu kuin kohdassa 8c. Maksusetelin sisältö tulee kirjoittaa auki. Sosiaali ja terveydenhuollon palvelun tulee perustua asiantuntijan arvioon eikä potilaan omaan subjektiiviseen haluun.

9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Asiakkaan valinta-oikeuden rajoittamista tulee avata 18 pykälä 2 mom osalta. Asiakkaalla on valinnan mahdollisuus, mutta se ei kaikin osin ole tarkoituksenmukaista. Valinta-oikeutta

voi olla tarpeen rajata jossain tilanteissa, esimerkiksi silloin, kun lastensuojelun tai päihde- ja mielenterveyspalvelujen saaminen viivästyy asiakkaan itsensä tai hänen läheistensä tekemien valintojen seurauksena.

10. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Säännökset johtavat byrokratian lisääntymiseen ja asiakkaan luukuttamiseen. Lyhytaikaisesta palvelutarpeesta tehdään arviointi sotekeskuksessa ja pitkäaikaisessa tarpeessa arviointi toteutetaan maakunnan liikelaitoksessa. Maakunnan liikelaitoksella tulee olla riittävät resurssit ja tiedot, jotta asiakkaan tarve tulee arvioitua oikein ja ohjaus tarpeellisiin palveluihin toteutuu. Kokonaisuus on epäselvä. Asiakassetelillä ei voi saada palveluja maakunnan liikelaitokselta, tarvitaan oma yhtiö. Säästöjen syntyminen jää epäselväksi.

Asiakasseteli lisäisi todennäköisesti asiakkaiden valinnanvapautta. Epäselväksi jää, miten asiakassetelillä hankittavat palvelut määritellään eli kuinka varmistetaan se, että asiakas tietää, millaista palvelua hän on oikeutettu saamaan. Palvelusetelijärjestelmässä maakunta määrittää palvelun sisällön ja asettaa palveluntuottajan hyväksymiskriteerit. Maakunnalla pitäisi olla mahdollisuus asettaa hyväksymiskriteerit asiakassetelipalvelun tuottajalle.

10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Rahankäyttövastuu on maakunnan liikelaitoksella. Tyytyväinen asiakas ei välttämättä ole sama kuin parhaan tai kustannustehokkaimman hoidon saanut asiakas silloin kun yhteiskunta maksaa kaikki ne tutkimukset, kokeet ja hoidot joita kirjava joukko palveluntuottajia on valmis asiakkailleen myymään.

Asiakassetelituottajien ohjaaminen on vaikeaa. Lakiluonnoksessa jää kaiken kaikkiaan epäselväksi maakunnan liikelaitoksen, maakunnan, sote-keskusten sekä erilaisin

ostopalvelusopimuksin ja setelijärjestelyin toimivien palveluntuottajien tosiasialliset hankinta- ja alihankintasuhteet ja maakunnan tosiasialliset ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet. Asiakassetelijärjestelmä johtaa sairaalatoimintojen ja joidenkin muidenkin erityistason palvelujen yhtiöittämiseen. Tämä on ongelmallista koko uudistuksen tavoitteiden kannalta. Säästötavoitteen kannalta ongelmia aiheutuu siitä, että perustettavien yhtiöiden oikeus käyttää maakunnan liikelaitoksen tukipalveluja, esimerkiksi kuvantamis- ja laboratoriopalveluja, on hankintalakiin tehdyt muutokset huomioiden ongelmallista.

10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Tarkennettava mitä palveluja koskevat esim kuntoutuksen osalta. Palveluntuottajalakia ei ole, joten kokonaisuutta on vaikea arvioida. On vain rajattu se, että asiakassetelillä ei voi ostaa maakunnan liikelaitokselta. Maakuntien päätöksentekoa esitetään voimakkaasti rajoitettavaksi. Lakiluonnoksen 21 §:ssä säädettäisiin maakunnalle velvoite käyttää asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia (15 %) näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä. Kiinteä vähimmäistason määrittely on perusteetonta maakuntien itsehallinnollisen aseman ja niissä vallitsevien erilaisten olosuhteiden vuoksi. Asiakasseteli tullee kohdistumaan pääosin erikoissairaanhoidon palveluihin, jotka ovat jo tällä hetkellä valinnanvapauden piirissä julkisen terveydenhuollon osalta koko maan alueella. Asiakassetelin myötä julkista erikoissairaanhoidoa joudutaan merkittävästi yhtiöittämään.

11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Budjetti lasketaan perustuen palvelun tarpeeseen ja myönnettävään oikeuteen käyttää palveluja. Miten määritellään tarkoituksenmukaisuus. Asiakkaan subjektiivinen halu voi olla ristiriidassa tarkoituksenmukaisen palvelun kanssa. Henkilökohtaisen budjetin tarjoamisen periaatteita erilaisessa palveluntarpeessa oleville kansalaisille ei ole riittävästi määritelty.

Suomessa ei ole kokemusta henkilökohtaisen budjetin laajasta käytöstä ja kansainväliset kokemukset osoittava kustannusten nousua sen käyttöönoton jälkeen. Lisää kokeiluja tarvitaan, jotta malliin liittyviä ongelmia kyetään korjaamaan.

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Selkeä lainsäädäntö ei vaadi tällaista henkilöä. Esiityksen kustannusvaikutuksia ei ole arvioitu ja oletettavasti edunvalvojien käyttö lisääntyy. Saako asiakas tarvitsemansa palvelut.

13. **Lakiluonnoksen 7 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa X**

Vapaamuotoiset huomiot: Koska palveluntuottajalaki puuttuu, asiaan ei voida ottaa kantaa. Mitä sisältää mainittu Palveluntuottajalain 10 pykälä?

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Palveluntuottajalaki puuttuu.

14. **Lakiluonnoksen 8 luvussa** säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Palveluntuottajalaki, tietohallintoa ohjaava laki sekä asiakasmaksulaki puuttuvat. Esitykseen liittyy suuria riskejä, mm miten turvataan sotekeskusten häiriötön toiminta esim toiminnan taloudellisten edellytysten loppuessa, kuinka turvataan kansalaisten palvelut.

Sopimuksella on sovittava yksityiskohtaisesti palvelun tuottamiseen ja seurantaan liittyvistä kohdista. Kuinka palvelun tilaaja varmistaa jo ennalta, että asiakkaansa saa riittävän tasoiset palvelut?

Palvelun tuottajan veloitteet voivat kuitenkin luoda kynnyksen palveluntuottajaksi ilmoittautumiselle, varsinkin pienten tuottajien osalta. Tuottajien veloitteet karsivat jo toimivia yrityksiä ja nostavat pienten yritysten kynnystä markkinoille tuloon. Kyse on erityisesti tietojärjestelmiin liittyvistä vaatimuksista sekä raportointivelvoitteista.

15. **Lakiluonnoksen 9 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Määrittelyt ovat toistaiseksi jääneet ylimalkaisiksi ja yksilön ollessa kauppatavarana määrärahan jakautumisen taustalle vahvistuvat lyhyt asiakkuussykli ja lyhyet vastaanotot eivät välttämättä tuo sitä kansantaloudellista etua, mitä muutoksella haetaan esim työkyky tai yhteisön hyvinvointi. Hyödyn arviointi edellyttää pidempiaikaisia ja huomattavasti laajempia pilotteja, jotta saataisiin kokemusta rahoituksen oikeasta suunnasta.

Lisäksi on huomattava, että nykyisen valtiosuusjärjestelmän tarvekertoimet on laadittu koko sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten vakiointia varten. Ne eivät siten ole parhaimmat mahdolliset perustason sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kustannuskorvausten kertoimiksi.

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Tuotannon tekijän asema (henkilöstö) jää epäselväksi, minkälaisilla työsopimuksilla heidät työhön otetaan jos raha määräytyy vuosittain (tai jopa lyhyemmänkin ajan sisällä) asiakkuuksien mukaan. Tähänkin asti terveystalouden kysyntä on ollut täysin ennakoimaton johtuen sairastavuuden ennakoimattomuudesta ja nyt lisäksi tulee asiakkaan oma valinta ja sen ennakoimattomuus. YT menettelyjä jatkuvasti käynnissä.

Vapaa valinnanvapaus mm aiheuttaa sen, että kysynnän arvaamattomuudesta johtuen maakunnalla ei ole keinoa saada riittävästi tietoa ja aineistoa palveluntuottajalle riittävän ajoissa, jotta tämä voisi suunnitella toimintaansa kovin pitkälle ennakoiden.

Palveluntuottajan mahdollisuudet arvioida palvelujen laatua ja vaikutuksia vaihtelevat. Tietojärjestelmien yhteentoimivuus tiedon kulussa keskeistä.

16. **Lakiluonnoksen 11 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Aikataulu on täysin mahdoton. Tietojärjestelmät eivät ole valmiina. Listautumisen avautuminen 1.11.2018 kohtelee alueita ja julkisen puolen toimijoita eriarvoisesti koska yksityisellä on jo valmiudet ottaa listautumisia vastaan.

Lain siirtymäsäännökset ja niiden perustelut ovat ristiriitaisia. Kahden vuoden siirtymäaika 31.12.2020 saakka maakunnan yhtiöiden perustamisessa ei ole aito siirtymäaika, jos yksityiset sote-keskukset ja suun hoidon yksiköt ovat aloittaneet toimintansa 1.1.2019.

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**

e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot: Esitys sisältää useita ennakoimattomia toimintatapoja ja valvontavelvoitteita, joita sopimuksilla ja vielä tuntemattomilla menettelyillä toteutettaisiin. Nämä synnyttävät riskejä. Lisäksi kuinka valvonta toteutetaan maakunnissa samalla tavalla. Maakuntien valmistautumisesta ja peruslähtökohdista riippuen syntyy kilpailua maakuntien välille.

Valinnanvapauslainsäädäntö kaventaa maakunnan mahdollisuuksia käyttää järjestämisvastuuseen liittyvää valtaa ja toteuttaa järjestämisvastuutaan. Lukuun 9 sisältyvät asetuksenantovaltuudet ovat epätarkoituksenmukaisia ja maakuntien itsehallinnon ja järjestämisvastuun vastaisia. Myöhemmin säädettävillä asetuksilla voitaisiin määrätä yksityiskohtia myöten kaikista suoran valinnan palvelun tuottajille maksettavista korvauksista ja tehdä myös yksittäisiä maakuntia koskevia päätöksiä korvauserusteista.

18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa X**

Taloustieteessä markkinoilla tarkoitetaan järjestelyä, joka mahdollistaa ostajien ja myyjien kohtaamisen hyödykkeiden vaihtamiseksi ja soten markkina koskee ihmistä ja hänen terveyttään. Kansantalouden näkökulmasta markkinatavarana on työvoiman työkyky ja hyvinvointi. Koska markkinoita ei voi ennakoida ja saatava terveyshyöty on tuote, jota on vaikea mitata ja edes määritellä, esityksessä on riskejä vaikuttavuuden osalta. Erityisesti kun palvelun tuottajia on paljon ja sitoutuminen yhteen tuottajaan on minimissään yhden vuoden mittainen.

Terveyshyödyn tai sosiaalisten vaikutusten arviointia ei esityksessä ole esitetty eikä kuntalaisnäkökohtaa ole avattu.

Todennäköistä on, että terveydenhuollon markkinat syntyvät suuriin kaupunkikeskuksiin, mutta ei haja-asutusalueelle.

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vapaamuotoiset huomiot: Lakiesitys ei anna hyviä edellytyksiä pienille toimijoille. Pienten yritysten mahdollisuudet hankkia esim tarvittavat tietojärjestelmät ovat rajalliset. Yksin Kantapalveluun liittyminen on haaste kustannusten vuoksi. Todennäköistä on, että mittakaavaetujen ja fuusioiden myötä nämä markkinat keskittyvät tulevaisuudessa suuremmille tuottajaorganisaatioille.

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Palveluntuottajilla varsinkin aloitusvaiheessa voi olla erilaisia taustaintressejä, jotka vaikuttavat siihen millä perustein palveluntuottaja valikoituu eli kyseessä on puhtaasti hyvä markkinointi. Voi lisätä ihmisen halua hoitaa itseään ja sitä kautta terveys voi kohentua. Valvonnalle ja seurannalle on voimakas tarve, jotta potilaan ja asiakkaan terveyshyöty voidaan osoittaa.

Uudistus lisäänee erityisesti terveyspalvelujen kysyntää ja kysynnän lisääntyminen voi kohdentua myös epätarkoituksenmukaisella tavalla uudistuksen tavoitteisiin nähden.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X**
- d. ei
- e. ei kantaa

Satunnaisesti hammashoitoa tarvitsevan perusterveen ihmisen osalta toimii hyvin. Suun terveyden erottaminen kokonaisuudesta on kyseenalaista. Suun terveys vaikuttaa kokonaisvaltaisesti yksilön terveydentilaan ja tästä on olemassa tutkimusnäyttöä. Rajaus suoravalinnan palveluihin koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon osalta on erikoinen. Esitys pirstoo asiakkaan hoidon kokonaisuuden ja suun terveydenhuollon yksiköitä epätarkoituksenmukaisesti pieniksi.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X**
- e. ei kantaa

Uudistuksen kansantaloudelliset vaikutukset ovat toistaiseksi epäselvät kaikilta osin ja uudistuksen vaikutusarviointit nk kansanterveyden muutoksiin eivät ole tiedossa. Kustannusvaikutuksia ei ole esitetty. Esityksestä ei käy ilmi, millä tavalla perustason hoitoa ja tukea vahvistetaan. Myöskään vaikutuksia erilaisille ryhmille ei ole arvioitu mm lapset tai sukupuolten väliset vaikutukset. Integraatio sosiaali ja terveydenhuollon osalta ei näy esityksessä.

Esitysluonnokseen sisältyvissä ja muissa vaikutusarvioinneissa todetaan, että esitetyllä valinnanvapausmallilla ei todennäköisesti saavuteta esitettyjä integraatio-, talous- ja yhdenvertaisuustavoitteita.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Kilpailu henkilökunnasta tulee siirtymävaiheessa olemaan tosiasia ja se saattaa pirstaloida palvelujärjestelmän. Henkilöstöarviointia ei ole tehty lainkaan. Markkinatilanteessa kansanterveystyön periaatteita on muokattava toimintaan sopivaksi - vaikutuksia vaikea arvioida.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Lakiesitys tulee ottaa uudelleen valmisteluun vaikutusten arvioinnin puuttuessa ja lakivalmistelun epäsynkronista johtuen. Lakiesityksen esittäminen näin raakilena on vastoin hyvää lainvalmistelua ja hallintokäytäntöä ja aliarvioi sosiaali- ja terveydenhuollon monialaista asiantuntijuutta.

Myös esitetty aikataulu on mahdotonta toteuttaa.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Suhtaudumme kriittisesti valinnanvapauden toteuttamiseen ehdotetulla tavalla. Mikäli asiassa kuitenkin edetään, viittaamme muutosehdotusten osalta Kuntaliiton antamaan lausuntoon.